

שירה הרשה.

(חזיונות ומנגינות" כאת ש מטרניחובסקי. ספר שני, ווארשא תרס"א
הוצאת "תושיה").

כשיצאה לאור קבוצת השירים הראשונים של מטרניחובסקי נפלטו הדעות על אדותיהם. אנכי מצאתי בהמשורר הצעיר הזה כח אמיץ והקדשתי לו טאמר מיוחד ב"ספר השנה" תרס. אבל אחרים גנו אותו וישללו ממנו כשרון פיוטי. הקבוצה השניה של שירי מטרניחובסקי, המונחת עתה לפני, לא לבד שהאשר משפמי, אבל תעיד שכשרונו של המשורר ילך הלך והתאמץ הלך והתפתח, וראויה היא לשום אליה לב ביחוד. הבקרת, בחפצה להוכיח, להועיל וללמד, לא תוכל להיות קלוטה מן האויר, תלויה בסכרא בעלמא. לא די למבקר לאמר: זה טוב וזה רע, זה נעים וזה חסר טעם; עליו ליסר את דעתו על יסודות ידועים. כי אם אמנם עיקרה של החרשת היא: היפי, הטעם, הרוח והחום הפיוטי, אבל גם לרוח יש משקל, ויש כלי מודד גם להחום. כלהבקרת המדעית, כן ישנה גם להבקרת האיסמיטית הנחות ידועות ומקובלות, שיהיו להמבקר ל"נקודות האחיוה", לאמת המדה או לאבן-בוהן — קריטעריום — בשפטו על פיב מפערי השירה.

אולי לא יהיה למותר לרבים מן קוראינו להקדים פה דברים אחדים על עצם החרשת בכלל והשירה בפרט.

כל מפעלות ידי האדם יחלקו למלאכה ולחרשת. עיקר תכליתה של המלאכה היא: התועלת הגשמית, ופעולותיה לכן יערכו לא רק עיפי יפי מראיהן, כ"א בעיקרן לפי שהן מתאימות לצרכינו הגופניים, לפי חוקם ולפי טיב שמוטם בחיינו הביתיים והצבוריים. ועיקר תכליתה של החרשת — הם: היפי, הנועם, הטיב או התועלת הרוחנית. הנאי המלאכה הם: ידיעת תכונת החמרים שהשתמש בהם, אופן חבורם, הפרדתם והרכבתם, ידיעת כלי המלאכה ושמושם, הסתכלות, והתמדה בעבודה, בקצרה: הבינה הישרה, הנסיון, השקידה והחריצות. ותנאי חרשת, זולת האמורים במלאכה, המה: חושים עזים ורקים הנוחים לקבל כל רשמי מראות הטבע, נפש מתפעלת מן הרשמים הבאים אליה ע"י החושים, טוב טעם לחקות מראות הטבע או לברוא יצירות חדשות ע"י הגשמת האידעות בתכניות עצמים טבעיים. המלאכה נקנית ע"י כל בני האדם, בשלמות יתרה או פחותה, בלמוד, שקידה ונסיון, אבל החרשת היא מרת ה' ליחירי סגולה, המקודשים מלידתם לשליחותם הרוממה.

החרשת מינים שונים: החציבה (סקולפטור, פלאסטיק), הציור, הזמרה, הבניה והשירה. מלאכת החציבה הגיעה למעלת החרשת לראשונה אצל היונים הקדמונים, זה העם התרש והחושב מבטן ולידה, אבי כל ענפי החרשת למיניהם. העם הזה, שחי באייר נאה וממוג, בארץ פוריה ונהדרה בהרריה ונהרותיה, חבב את הטבע והרניש את יפעתו, עזו והדר נאוטי. הארץ היתה כגן עדן לו ולהארץ הזאת הוריד גם את אלהיו, ואת בני

הארץ הרים למעלה ראש, למעלת בני אלים. את אלהיו חזה ברמות אדם וייחם לו תכונות, שאיפות זהאוות אנושיות, ובכחות בני האדם הנופניים והרוחניים, ככחות המציאות שבמבע, ראה כחות אלהיות. ובכח חרש וחושב שהחן צייר לו באופן מוחשי את אלהיו וחצי-אלהיו, הגשים את הכחות האדירות במבע ובאדם: כהיפי, החכמה והשירה — בפסלי אבן-שיש. הפוסלים היונים והלמידים והלמידים בכל הדורות, למדו לדעת נתוח גו האדם, איבריו, גידיו ועורקיו, גורתו ובניתו, התבוננו ליפיו המבעי, שיסודו בהרמוניה-בהערכת חלקיו זה לזה ולמראהו הכללי; הבינו וחשו ערך כל קו, כל שרטוט, כל קמט בו, כל אלה הקיום והשרטוטים הרקים מן הרקים שבפני האדם, שבכל דקותם הם המעמידים באופן פלאי עצמיות האדם ויחדו, מטביעים על כל אחר חתם מיוחד, צרים לו צורה מיוחדת. נותנים לו אופי מיוחד, נשמה מיוחדת, רגשות, שאיפות וסגולות מיוחדות. כמה המתבלות חדה, כמה הרגש היופי, כמה ידיעה עמוקה בחכמת הנפש נחוצה לעשות כל אלה עי כלי גם כחרטי ברזל, ומחמר גם, כאבן או ברונזה! אבל לכן הסקולפטורה איננה מלאכה, כיא חכמה וחרשת, לא עשייה כ"א "יצירה". מי שיוכל לפחת רוח חיים באבן שיש, מי שעשה מרגבי חומר דמות החכמה בתמונה "מינערווא", סמל יפי האשה ב"ווענערא", חן ועז האיש בפסל "אפולו", מי שחצב באבן סמל דמות משה איש האלהים, עם כל גבורות רוחו ורוסמות נפשו. השואפת לגדולות, או מי שצר בברונזה צורת "איוואן האיום". צורה המביעה אכזריותו ויחד עם זה אמונתו ואדיקותו של המלך הזה יותר משיביעו לנו אלפי ספרים — כל אלה אינם בעלי מלאכה, כיא חכמי חרשים. בוראי נפשות, יוצרי רוחות; המה, כביכול, שותפים להקב"ה במעשי בראשית.

ואת כל האותות והנפלאות, שתעשה הסקולפטורה או הפלסטיקה, תעש גם חרשת הציור. מדה אחת לשני מיני החרשת האלה: שניהם פועלים על רוחנו עי חוש הראות. אבל לא ראי זה כראי זה. לכל אחד מהם יש חסרון ויתרון המיוחדים לו. חסרון הסקולפטורה הוא חסרון הצבעים, ואת החסרון הזה מוכרח הפוסל למנות בדיוק חתך האברים ואמון גזרתם. מעלת הציור — היא: אמון המראה והצבעים של העצמים המצוירים בכל דקות שנוייהם וחליפות גוניהם, אבל לעמת זאת אין לה, לחרשת הציור, הפועלת על השטח, בלימיותה (רעליעף) של הסקולפטורה, בלימיות כל חלקי הגוף וממשיותם, אין ליצוריה שלשת המדות שלכל עצם מבעי (הגובה, האורך והרוחב), לא תוכל להראות את יצוריה בעת אחת מכל צדדיהם. על החסרונות האלה על המצייר להתגבר באמצעות כהירת הצבעים והערכתם ובדעת תכונותיהם הנסתרות לאיש בינוני והנגלות לציר אמן. בקו אחד הנמתח במקומו הנכון, בנקודה אחת קמנה, ידע לפעמים המצייר לשכלל פני האיש המצויר, לתת להם עצמיות מיוחדת, להביע אידעע שלמה, לפחת ביריעת הבד נפש חושבת, מרגשת, שואפת וסוערת.

אולם יש גם חסרון משותף לשני מיני החרשת האלה, ליצוריהם חסר הכח הנכבד שלרוב בעלי החיים, והוא הקול. בכח הזה תשתמש המוזיקה, הפועלת פעולתה העזה על נפשנו באמצעות חוש השמע. עיי ההרמוניה בחבור הקולות השונים והערכתם תדע גם המוזיקה לחקות את המבע: תשמיע קול רוח שפיים חרישית, וקול הסופה השוכרת ארזים ומפוצצת סלעי עז. קול רעם בגלגל וקול המית היונה, שאנה הארזיה וזמום הזבוב, אולם במדרגתה העליונה תגיע המוזיקה לכשרון ציור רוח האדם פנימה ומצבי נפשו השונים: רגשת מנוחת הנפש ורגשת הסתערות הלב, רגשי העונג והצער, רגשי הששון או היאוש. ופעולת המוזיקה עזה מאד, לא לבד על האדם, כיא גם, במדה ידועה, על

הר החיים, את חנה וכחה ירגישו לא רק אנשי רוח יודעי חן ופעם, כ"א גם המון העם, לא רק בני הרכות כ"א גם העמים הפראים. המוזיקה בכחה כי עז תרגיע נפש סוערת, והרעיש רוח שוקמה, הביא פחד בלב אביר, ועז ואבין למוני לב. — המוזיקה תעורר בנו רגשי שמחה או עצב, אבל אלה ואלה, גם רגשי השמחה, גם רגשי העצב, יביאו לנו נעם נעלה, תענוג רוחני, תענוג המרים אותנו למעלה למעלה מן התאוות הנסות, החמירות, הבהמיות, תענוג המביא אותנו לידי בטול החושים, לידי התפשטות הגשמיות — מעין תענוגם של הצדיקים, הניהנים מזיו השכינה.

גדול כח החרשיות האלה: המוזיקה, הציור והפלסטיקה, אבל נעלה מהם כח השירה. השירה היא כלילת היפי, כלילת החרשת, מפני שהיא כוללת יחד כל אותן המעלות, שמנינו בכל אחד כמיני החרשת. הלשון, שבה תתנשם השירה, היא אוצר כל כחותיו הרוחניים של העם, ובלשונו ידע המשוור רב השרון למצוא את כל הצבעים והגוונים, האורות והצללים של הציור, את החמר הממשי של הפלסטיקה ואת המלות של המוזיקה. המשוור האמתי הוא בעת ובעונה אחת חוצב, ציר ומנגן, ולשירתו כל התכונות של יתר החרשיות. בה התמונות בולטות בכל חלקיהן בבפסילי הסקולפטורה, הצבעים בהירים ומתאימים עם מראה העצמים המתוארים, כבתמונות הציורים, וצלצל הקולות נעימים וערכים, ועם זה עזים וחזקים ומתאימים עם הניש הפנימי של המשוור — בקולות המוזיקה. שלש התכונות האלה — הן עיקריות להשירה. הן יסודיות, והן הנה אבני הבחן — קריטריום — לבקרת, כבואה לשפוט על תוצאות רוח המשוור.

השירה היא פרי רוח העם, היא אוצר כל תכונותיו ומגולותיו, שאיפותיו יאמנותיו, היא ראי חייו הארציים והרוחניים; היא נתפעלת ממנו ופועלת עליו; היא עולה ממעלה למעלה אתו, ואתו היא יורדת. וכחחינה זו השירה היא גם ההיסטוריה היותר נאמנה והיותר בורה של העם. המשוור הוא בן-עמו, עצם מעצמי העם והמצית נשמתו. כל נצוצי היפי וכל קרני האורה הפזורים בהאומה יקבצו יחד בלב המשוור הרגש בבנקודת הקבוץ (פאקום), כבנקודת השרפה (ברענפונקט), ויהיו לאור שבעתים, לעמודי אש, המאירים את העינים ומחממים את הלבבות, לחושים וברקים המעוררים פחד וזועה או לצבעי הקשה, השופכים רוח חן, תקוה ונחומים. „החפץ להבין את המשוור צריך ללכת לארצו" והחפץ לדעת תכונת איזה ארץ ורוח יושביה. צריך לדעת שירתה. השירה אם היא אמיתית ומקורית — היא לאומית, וכמו שלכל עם ישנו אופיו המיוחד. כן יש אופי מיוחד לשירת כל עם ועם. במדה שיתפתחו וישתלמו כשרונותיה ומגולותיה המיוחדות של האומה — תרב הצמינותה מיהר העמים, התגבר עצמותה, ויוגבלו סבעה ייחידותה, ובה במדה — תקבל גם שירתה תכונה יותר מסיימת ומצוינת. שירות העמים, כמו העמים בעצמם, אמנם תשפענה לפעמים זו על זו, ונשפעות זו מזו, אבל תכונתו היסודית של כל אחת, אינדיווידואליותה תשאר לעולם.

היונים והעברים, שני העמים היותר מצוינים ברוחם בין העמים הקדמונים, אלה העמים, שהשפיעו ברוחם על כל בני האדם, והניחו אבני הפנה להתרבות האירופית, העמים האלה היו גם היותר משונים זה מזה בתכונותיהם אמונותיהם וכשרונותיהם, והשנו הקצוי הזה נראה גם בשירתם. עם יון שהעריץ את המבע ונתן לו כבוד אלהים, הצטיין בחרשת הסקולפטורה, שבה הראה כשרונו הנפלא לחקית מראות המבע ומבנה גו האדם. ובהכונת הפלסטיקה הזאת מצטיינת גם שירתו: המיניתיה אמיתיות, טבעיות ובולטות בפסילי אלהיה העצובים מאבן שיש. עם ישראל בשהרות ילדותו ובתקופת אישותו,

בשבתו על ארמתו, גם היא אהב והרגיש כל חן ויפי, עז והדר במבט ובאדם. אבל מעודו לא הביט על בני חלוף כעל „בני אלהים“, מעולם לא עשה את חמדות הבשרים לקולטום (לעבודת אלהים), ואת היפי ויתר הכחות שבמבט לאלהיות. הוא בכר תמיד את התוך על הקליפה. הפנימי על החיצון, את הרוח על החמר. אלהיו — אל אלהי הרוחות — הוא אל נאצל, קדוש ומכתהר בחביון עזו. הוא עילת כל העילות, הוא מקור היפי, הוא התפארת שבהתפארת, והאדם בכל כחו חכמתו וגאונו, יפיו וגבורת-רוחו, הוא אך צל האור הגנוז היה. במקום שלטון השקפה כזו אין מקום להתפתחות החרשת הפלסטיקית והציור. שהנה בעצם וראשונה פרי הקרצת יפי גו האדם ותבניתו החיצונית. שירת ישראל היה לכן בעיקרה שירת הרוח. השירה הזאת היתה תמיד עזה ונמרצה, מלאה תם ורגש ועשירה במלים, בדברה על המדות הרוחניות, על המיב. האהבה המוסר והצדק, אולם דלה וחלשה בציורי הטבע. עליצות סוד הטבע בכלל והאדם בפרט נמצא אמנם בהרבה משירי ספתיק (ביחוד בשה"ש ובאיוב); הרגשות האלה אמתיות, חמות, עזות, אבל לא יתגשמו בתמונות בהירות, שלמות ומשובלות. חסרו להמינות האלה הריאליזם, הפלסטיקות, הצבעים הנכונים. המשורר בשה"ש, למשל, מתאמץ לתת לנו דמות דיוקנם של הרוד וההרודי. אבל לרוב לא עלתה בידו וולת ההפרזה האיומה (כמגדל דויד צוארדי, „אפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק“, „שערך כעדר הרחלים“). כשגלו בני ישראל מעל ארמתם, נחלשה עוד יותר הסתכלות במבט, שאיפתם לחמרות החיים והרגשתם ליפי, ושירת הגיטו נצטמצמה אך באגדות. בצקן לחש, בהשתפכות הנפש, בתפלות, בקשות, בקינות, תחינות ותחנונים. גם שירת ישראל החדשה היתה לרוב שירת הרוח, הרעות וההרגשות הכלליות; לציורי הטבע בפרט היה ובפרטי פרטיה חסרו לנו ההסתכלות, ההרגל וביהר — „המלים הנאותות“. לכן הורגלו סנפרינו בציורים כאלה, לבלי לבנות הילד בשמו, ללכת סחור סחור להעצם המתואר, להשתמש במליצות נמלצות ובפתגמים כוללים בלתי מדויקים, מבלי לצייר צורה בהירה ובולטת, הבנית מהוקצעה ומחוטבה, שרק אז תעשה התמונה רשם פיוטי על הקורא. רק בהתקופה החדשה שבחרשה, בתקופת הפרחת ספרותנו בעשרות השנים האחרונות, החלו טובי כופרינו להתקרב אל הטבע ולהבין את ערך היסוד הריאלי בחרשת בכלל ובשירה בפרט, ואחד מן המשוררים הריאליים האלה הוא מר שרניחובסקי.

משרניחובסקי — כלו שירה, ושירתו היא שירה חדשה, בתוכה כבברה, ברוחה וסגנונה. היא איננה עשויה ומלומדה. מקורה עין רואה ומסתכלת, און שומעת ובוחנת, חוש דק, וכח אמן לתאר כראות הטבע בכל צבעיהם וגווניהם, ואת הרגשות, שיעורו בלב המשורר. יפי האביב עם נצניו ופרחיו, ירקרק דשאיו וזמרות צפריו, הדר גאון יערי עד, המית הים ושאון כישברי גליו — כל מראות הטבע ידהיבו עין המשורר, ימלאוהו גיל ורעדה, והוא עומד נרהח ומשתומם על הבריות הבינוניות, שאינן מהפעלות. נרעשות ונרגשות כמהו מפעולות ה'.

ראי: האיר השמש בגיא ובקדר,
ראי, רפידת נצנים לרקמות הפר.
בהמה — ים חולם, וזהב — פל גל,

חַיֵּי בְּסֵף לְשָׁפוֹן וְרֹאשׁוֹ אֶל עַל

הַרוּחַ יִנְעֲנְעֵנוּ

וְחֵם נוֹדֵף מִמֶּנּוּ —

וְאֵת חַיִּים לָךְ זָרוּ, יוֹנְתִי!

וְעֲרוּגוֹת הַכְּרָמִים וְיַעֲרֵי הָעֵד! .

פֹּה לְתַרְוַעוֹת הַחַיִּים הַתְּעוֹרֵר כָּל בּוֹ .

וְרִטְטַת הַחַיִּים כִּי חָלַף כָּל צִיִּין .

וּמָלְאוּ יוֹנְקוֹתָיו עֵסִים וְמִיץ ,

וְשִׁבְרַת הָאוֹרָה

הַתְּפִתְחָה הַזְמוּרָה —

וְאֵת אֲהַבָּה לָךְ זָרָה, יוֹנְתִי!

כמה יפעה, רך ונועם בשירה הזאת! כבאספקלריה מאירה נשקף בה האביב עם כל שלל צבעיו, כמו נראה בעינינו יקיצת היקום משנת החרף, כמו נרגיש את זרם החיים העובר בכל היצור מן החי עד הצומח והדומם, כלם כמו יחושו את היפעה והעז, שנראו פתאם, ככהנועת מטה קסם, בכל חלל המבע, כלם כמו יחוגו חג כלולתם, חג האביב. תור האהבה. ומה נפלאו ומה עצמו השורות האלה:

„הַחֲפָזָה — יָם חוֹלֵם וְזָהָב כָּל גָּל“ ,

„פֹּה לְתַרְוַעוֹת הַחַיִּים הַתְּעוֹרֵר כָּל בּוֹ“ .

כל עץ, כל נמץ, כל בר התעורר לקול שופרו של האביב הקיבס, המקיץ את כל היקום לתחיה. או:

וְרִטְטַת הַחַיִּים כִּי חָלַף כָּל צִיִּין .

כל פרח, כל ציץ עומדים לעיני המשורר כחיים ומרגישים, ששים ורועדים לעוזו כח החיים שבאה אליהם פתאם. ומעין זה

„וְשִׁבְרַת הָאוֹרָה הַתְּפִתְחָה הַזְמוּרָה“

הזמורה מלאה גיל, ששון וחרדה, היא שפורה משפעת האור שהשפיעו עליה לטובה קרני השמש.

המונות יפות מהדר המבע נתן לנו המשורר בשיריו „אגדות האביב“. ביחוד נחמדה התמונה האחרונה בשירתו זאת:

שְׁמִישׁ אָבִיב הַפִּיז יָם . וְהַעֲבִים נְטִפוּ דָם ,
בְּשִׁמְיִם שׁוֹטְטֵמוּ עָבִים . וְעִין הָאָרֶץ הִלְבָּה הִלְךָ

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2014-02-16 01:29 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uc1.b3084995
Public Domain in the United States; Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

כְּעֶמְדָה רַבַּת אֹר; וְהָאֹר — אֹר כֵּן וְטָמִיר
רוּחָהּ וְרוּעֵד עַל הָעוֹר.
וְעֵינֶיהָ גְדוּלוֹת. הוֹלְמוֹת,
וְעִמּוֹקוֹת מְנֵי יָם.
וְנִשְׁקוּ כְמוֹ הַיְּשָׁמִים
רְזֵי לַיִל וְדְמוּמֵי־יָם...

וְעֵמְדָה אֶפֶל עַד הַיּוֹת
כְּרָאָה כְּהָה לָהּ, וְלַעֲבִים,
וְלָנֶן... וּבְשָׁעָה זֹאת
עֶמְדָה נִכְחֵי שׁוֹבֵת לְבִי
וְאֲנִי חוֹלֵם וְלִבִּי עַר
וְעֵינֵי רוֹאוֹת אֶת הַנְּעֶרֶת
וְעֵינֵי רוֹאוֹת אֶת הַזֶּר;
זֶר תּוֹלְעוֹת-יִזְחָנָא לְרֵאשָׁא

התמונה הזאת היא טבעיה, בהירה ונעימה, הננו רואים אותה לעינינו בכל הדרה. רואים אנו את המשורר עומד בנן עם אהובת לבו בערב יום אביב בהיר. השמש יפוז את העבים הקלים הכרחפים על פני השמים, נראים אדומים ונוטפים דם. בדרת השמש העט הארץ מעטה כהה. רוח האביב הנעים, הדר גאון מראה השמש בכואו, יפעת המבע ביחד עם חצי-החשכה — כל אלה יצביעו בצבע מיוחד את כל הסביבה ומסנו עליה איזה רוח קסם, רוח פלאות. ועיני המשורר רואות את פני האהובה; זר הפרחים שעל ראשה יבריק עוד יותר מניצוצי האור הנופלים עליו, וקרני אור השמש בעברם דרך עלי העצים המתנועעים לרוח צח שפיים, יתפוצצו לשברים, ונראים כרוחפים ורועדים על עור פניה היפים. והיא עומדת כחולמת בנשף מלא הוד וסוד מעשי בראשית, עומדת נדהמת ומבטת סביבה בעיניה הגדולות והעמוקות כים... בשורות האלת חמר רב ותכבד לציר אמן, לציר לנו המונה נפלאה ע"י הצבעים העומדים לפקודתו. אבל אין לנו לחכות לציר, המשורר ידע לתאר לנו את התמונה הזאת בעינה, ביפיה בכל הדרה, בלא צבעים, רק במלים פשוטות, בלתי נמלצות, אבל נאותות למטרתו.

עוד יותר מהיפעה וההוד פועלים על רגשות משוררנו הכחות העזים, האיזמים והנוראים שבטבע, וכמעט שיבכר את הכח על היפי, העז על הנעם. חסן יערי עד, מראה הים כמנוחתו ובהכותו גלים, סלעי מגור והררי אל, כל אלה מצוירים ע"י המשורר במקומות רבים באופן ריאלי מפליא מאד. הוא מתאמץ להתגבר על המניעות הרבות שיפגוש משורר עברי בחפצו להתאים את תמונותיו עם הטבע, הוא סולל לו דרך חדשה, סגנון חדש. סגנונו זה אמנם במקומות רבים קשה, אבל ההפסד הזה יוצא לנו בשכר בהירות התמונות. ובמקומות רבים גם סגנונו עז ונאדר, ויעיד עדות נאמנה כי יש למצוא באוצר שפתנו הזקנה די מלים להביע בדיוק גם המושגים היותר חדשים ודי צבעים לתאר מראות הטבע בעינם וצביונם האמיתי. — הנה, למשל, שירו הרהורי ערב, בו יתאר את הררי-אל בסביבות נהר נקר באשכנז:

... אֵין זֶה כִּי מְקוֹם מְחַצֵּב אֲבָנִים
הַמְּקוֹם מְשֻׁבָּר, וְכָרוֹב הַיָּמִים נְטָשׁ;
וְכָקִיר עֲנָק, הַשָּׁם מְעַמְתּוֹ סְתָרֵי עֲבִים,
וְכַחְבֵּל הָאֵנָה יִימָמָה יִשָּׂא רֵאשׁוֹ,

יִתְרוֹכֶם פֹּה הָהָר — נִבְנוּנֵי הָאֲרָנָן .
הַמְּלֵאִים הוֹד וְעֵז וַיִּפְעֶה זָרָה , פָּרְאִית .
וְאֵךְ מֵעַת לָעֵת יֵאָפִילוּ עוֹרְקִים בְּהִים ,
תִּבְלוּתִים , בְּעֵשֶׂן הַכְּפָרִים טָרֶם בְּקָר
וּבְתָמִים , אֲשֶׁר עֵין הָאֵפֶר לָמוֹ — פְּנִיָהֶם ,
כָּל רַחֲבֵי זֶה הַקִּיר וּמְרַחֵב הָאֲרָנָן .
לְשׁוֹת עָלָיו חֵן שֶׁל תּוֹנָה וְעֶצְבָּת ,
וַיְגוֹן לֹא מְעוֹלָם זֶה .

פה הלשון כבדה, אבל התמונה בהירה. אולם למדרגת מעשה אמן מניע הציור
הלאה:

וּרְגָבֵי חֲנָא

כָּל קָרֵן וְכָל שֵׁן נְטוּיּוֹת , בּוֹלְטוֹת הֵנָּה
בְּעֶצְמוֹת הָעֵנֶק וּבְנִרְמֵי גְלִמֵי־פַחַד .
שְׁעֵמְדוּ פִּתְאֵם דּוֹם בְּאַחֲזוֹ בָּם הַפְּלָצוֹת
וּמִצּוֹקוֹת הָעֵוִית , וְנִפְסַק חוֹט חִיָּתָם .
וְהַשְּׂמֵשׁ שָׁלַח קוֹ , וַיִּנְעַ בְּאֲכָנִים .
וּבְנִעַת בָּם הָאוֹר וַיְהִי לְדָם הָאֲדָם ...
אִז נִדְמָה לִי הַכֶּף וְהִנֵּנוּ נוֹיֵטֶף דָּמִים ,
וְהַדָּמִים יִמּוֹנְנוּ צוֹר וְרוֹעֲפִים בְּחִגְנוּיוֹ .
וַיְהִי לָהָר זֶה דְּמוֹת הַשְּׁלֵד לְבָנֵי שַׁחֵן .
כִּתְעָרָה וַחֲשׂוּף עוֹרָהוּ , וּכְמִפְלָצַת
מִמְשֵׁפֶת־תְּאֵיל , נִכְחַדַּת מִן אֲדָמוֹת

הדר הציור הזה מדבר בעד עצמו. בו השיגה שירתו מדרגת פלסטיקה שלמה. הנעם האימטי שבהשירה הזאת לא נקנה ע"י צעצועים חיצוניים וקשוחים זרים, אין בה לא כחל ולא סרק ולא פרכוס, אין בה מליצה, אין בה גם צלצול החרוזים, אך יפיה היא פשמיותה, טבעיותה, בלמיותה (רעליעף), ויחד עם זה רוח הדמיון הפיוטי החופף עליה. כפועל אמן חרט לנו המשורר תבנית ההר האדום הענקי; הננו רואים אותו עין בעין נושא ראשו ישר, כחבל אנך, לרום שמים, הננו רואים אותו בכל יפיו הפראי, בכל כפיו, שניו וסלעיו היוצאים דופן, הבולטים ונמוים, כאלו יחשבו לנפול עלינו. היפעה האיומה תביאנו לידי מעות החושים, לידי איללויה נפלאה. על כנפי הדמיון נשאה יחד עם המשורר, ורגבי ההר ידמו לנו לשלד, בני הנפילים, שחיו בקדמות ימי הבריאה, וכפיו הבולטים — המה אזרעות ידיהם הנטויות. ידמה לנו שהענקים בני הרפאים נאלמו פתאום

רום על דרכם באחוז בם פלצות; חים חיהם נפסק והמה נהפכו לסלעי מגור שנתארמו
מקני אור השמש. עוד מעט והשמש ירדה, צללי חשך עמו יערי העד וכפי הסלעים,
סביב המשורר חצי-חשכה שתגדיל עוד יותר קסמי המבע הפראי. והמשורר רואה את
עצמו בעולם אחר, בעולם פלאות, בימי קדמות האדם, בימי „נמרוד גבור הציד לפני
ה“, עוד מעט, ידמה, יצא מן היער אחד הענקים וחנית העץ בידו לצוד ציד — כבר
ידמה לשמוע דהרות פעמי הענק, לראות ענני אבק וחול, אשר ירימו רגליו הגדולות
והאימות — אבל דומית מות מסביב, והארץ תישן שנתה.

נשמע נא איך יביע זאת המשורר בסגנונו המיוחד לו:

וְיְהִי הַיַּעַר עַר וְאֵהִי מְקַשֵּׁב אֲנִי —
הַאֵין גַּם אֶחָד בָּא — וְהוּא מְבַנֵּי הַנְּפִילִים,
גְּבוּרֵי הָאֵשׁוֹן. וּבְיַדוֹ עֵין חֲנִיתוֹ.
וְדוֹלֵק אֶתְרֵי תְּאוֹ, וְרוֹדֵף רֵאֵם בְּיָדוֹ
בֵּין שְׁרֵי יַעֲרֵי עֵד? הֲכִי לֹא דְהָרוֹת פְּעָמָיו
יְרִימוּ עָבֵי חוֹל, וְעוֹד רָגַע — וּבְנַחַל
עֲנֹת גְּבוּרָתוֹ בָּאָה, — קוֹל גָּבֵר פָּרָא יִקְרָא?
אֵךְ הֵם, מְסֻבִּיב הֵם, וּבְקֶדְמָם תִּישָׁן אֶרֶץ...

הלשון בשורות האלה נמשכת בכבדות, חבור המאמרים זר לאוזנינו — אבל כל
השירה — שירה פלסטיקית, מעשה ידי אמן.

והמונות נאמנות וכולמות כאלה נמצאות לרוב בספר הזה. כמובן אי אפשר להביא
את כלן. רק ציור אחד עוד אציג בזה כשירו. לנכח היס:

וְהֵם יָם עֲפָרָת, וְהוּא אָסוּר, וְהוּא גַם
בְּשֵׁנֵת שְׂאֲנָנִים וְאֲדִירִים
בְּנֵאוֹן צְבִי יִשְׁתַּרֵּעַ — בֵּין שְׁנֵת הָעֵנְקִי
וְלֵאמֹו יָנוּעַ חֲזֵרוֹ,
הַשְּׁהַרְחַר וְשׁוּף מְסַעְרוֹת אוֹן;
וּנְפוּצוֹת הַקְּצָף עַל גְּבוֹ
פְּקוּוּצוֹת הַשִּׁיבָה הַנְּעוֹת, בְּנִשְׁבֵּב
בָּם רוּחַ דָּק, עוֹבֵר וְחוֹלֵף.
וּבְסוֹד שֵׁיחַ רַעִים עַל מְעוֹז הַחוּף
הַתְּנַגְּשׁוֹ אֲנִיּוֹת וּמְפִינּוֹת,
וְאֲנָשִׁים בָּם עוֹלִים וְיוֹרְדִים; הַמִּזֵּי

מִלְחִים וְנוֹשְׂאֵי הַסֶּכֶל ,
 וְכַפּוּפִים הֵם תַּחַת הַנְּטֵל הָרֵב,
 וְחֲשׂוּפִים עַד־חֲלָצֵיהֶם,
 שְׂרִירֵיכֻם דּוֹרְכוֹ , וַיִּתַּע הָאוֹר
 עַל גִּנּוּם , גּוֹ בְּרִנְזָה פְּלֶרֶנְטִית .
 עַל חֲזֵם הַבּוֹלֵט וְעַל רַחְבֵי הַנֶּבֶן
 וַיִּצְפֶּם בְּהִרְוֹת־הַנְּגוּהוֹת .
 וּבְמִשְׁקַע אֲצִילוֹת יִפְגַּף הַצֶּל
 לְהַגְדִּיל גְּבֻנָּנִי שְׂרִירֵיכֻם וְכוּ .

התמונה הזאת נעלה מכל שבח ותהלה וגם הלשון יפה , מהורה ועוז
 היפי וביותר הכח — הם אלהיותו של משרניחובסקי . להכח והעז שבמבצע הוא שואף
 ואוהם הוא חפץ לראות באדם . הנבורה , העצמה , החסן נכבדים בעיניו מבלי יחוסם אל
 הטוב , היושר והצדק . כתלמיד ותיק של נימשה הוא עומד מעבר לנבול הטוב והרע
 (יעניינם דעם נומען אונר דעם באָזען) . לאיש זרוע ורוח כביר הפוסע על פגרי רבבות
 עם , בעל גשר , המביאו למטרתו , תהי המטרה מה שתהיה . להאדם העליון (איבער-
 טענש) הזה יהנו תלמידי הפילוסוף הזה כבוד ויקר , לו המה כורעים ומשתחווים . והכח
 כשהוא לעצמו הוא אל-אלים בעיני משוררנו , ובתארו חסן יערי עד והררי עז (צר 23) הוא
 קורא :

כַּח וְעֲצָמָה זֶה הָבוּ לִי , הָבוּ !
 לְרוֹת רְגָשֵׁי לַחַיִּים יִרְעֵבוּ ,
 לְמִצּוֹת יָם תּוֹנָה עַל גְּלוֹי וְנִטְפָּז
 לְמוֹג בְּסַעַר הַחֶשֶׁק וְרִשְׁפּוֹי ,
 לְפִיר אֶת שְׁגִיּוֹן הָאוֹן וְשִׁבְרוֹנוֹ ,
 לְחִזּוֹת בְּסוֹד אֱלִים וּבְכֹל הַדֶּר גְּאוּנוֹ .

מי הוא אלהיו? ומה הוא הכח אשר אליו ישאף? על השאלה הראשונה ישיב
 המשורר בעצמו (56) :

וְכִי תִשְׁאַלוּ לִי לְאֱלֹהִים אֲלֹהֵי :
 אֵיפֹה הוּא וְנַעֲבֹדְנוּ בְּרִנְנָה ?
 — פֹּה בְּאֶרֶץ גַּם הוּא , וְהִשְׁמִים לֹא לוֹ (ש)
 וְהִאֲרִץ לְאָדָם גִּתְנָה .

ומה הוא הכח , אשר אליו ישאף? נראה משירו , בין קברות דור נכרי . המשורר
 מסייל בין חרבות שרידי טבצרי עז של האבירים (רימפער) בימי הביניים . התמונה מתוארת

היטב, ככל המונות המשורר הזה. ומשרניחובסקי לא היה משרניחובסקי לו הסתפק בציור המראה אשר לפניו, מבלי להעלות כמחשבתו את בוני המגדלות ויושניהם, את העריצים הפריצים, ששמו צורים קנם להטיל משם חתיתם על דלת העם. הוא יודע את פעולת אנשי הורוע האלה, שתחת דגל האהבה והקדושה מלאו ארץ דם וזמה. מכיר הוא את תוצאות כח מעשיהם הנוראים, שאותותיהם עוד לא נכתרו כלה באירופא גם היום. ובכ"ז יהנה המשורר אל העריצים האלה כבוד ורוממות:

שור הנה הנם מבצריה. דור גאה.
משפחת הפרזל. דור נערץ, גדל דעה.
השם צורים קנו ומכון רבצו רבסים
ונשקף משמיו על בית הננסים!
באבני עד שמה, ישם עד על אדמות
דור גדול באמונה וכביר באשמות!

והמשורר בראותו בעיני דמיונו עז חסנם ותקף נבורתם של הפריצים, כמעט שיקנא בחלקם:
פה בארמון הישימון. בירשת פליון
פי אלף תקפני עיוז הזמאון
לאותו הרצון, הנמרץ ובויער
ומעצור לא יביר, ולפח הסויער.
שגבו פה גלים ויתגעשו,
ובדכני הזעף נאקו, רעשו
בין פתלי פלאמו. הלוחצים אותם.
ושטפו וחלפו, ועברו על גדותם. —
להזות משפעם עד אפסי הארץ,
למלא מלאיתבל אה מומה ופרץ.
התנער נכספתי אנכי אף פעם,

האידיאל של משוררנו הוא, כאשר נראה — הכח. לא הכח הרוחני, המוסרי, לא כח הנפש — אך הכח הגם, החמרי, — כח האגרוף, כח השרירים. והמשורר איש הרוח הזה — לא יבין טעלת כח הרוח על כח הגוף! הלא חרבות השאיה בעצמן, שביניהן הוא עומד — עומדות ומטפחות על פניו: מכל מעשי נבורתם ותקפם של האבירים, אדירי האיזמה האלה, לא נשאר טאומה זולת מעי מפלה. ואם היו בין בוני החרבות האלה נבורים, ששמש יעמוד עדי עד באבני עדי, הלא עדי עד יהיה שמש וזכרם רק לחרפה ולקלסה, לקללה ולדראון.

משרניחובסקי מכיר גם את היפי גם את האהבה לכחות עצומים בטבע. אבל האהבה שלו היא בת היפי ולא בת המוסר או הטוב. אהבתו היא בעיקרה — אהבת נשים,

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2014-02-16 01:29 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uc1.b3084995
Public Domain in the United States; Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

לרוב היא צנועה וחסודה, אבל לפעמים היא גם נסה, האונית, הנאוה מדילסברגני. אהבת המקפת את כל בני האדם לא ידע; את צער העולם (וועלמשמערץ) לא יחוש. החלשים והדוויים רעים בעיניו מפני שהמה נעלבים ונרדפים. הטוב שבבני האדם הוא התקיף, והטובה שבמדות — הנקטה. במקום אחד (שירי האדם) עומד המשורר ומונה מיני השירה השונים (שירי האהבה, החפש, האמונה) ועל כלם יקרה לו שירת הנקטה:

וּפִי שִׁבַּע הִיף שִׁירַת נֶפֶחַ, שִׁיר גְבוּרָה
בְּאֶפֶל בֵּית חֲרָשֶׁת וְעִבְרֵיחַ נִצְּבָת.
שִׁיר אֵיתָן מִרִיעַ בְּקוֹל אֵיוֹם, קוֹל נוֹרָא,
בְּיָם הַנִּיצוּצוֹת, בְּשֵׁאוֹן הַפְּקָבָת.
וְהוֹלֵךְ וְגָדוֹל הַשִּׁיר לְהַמִּית
הַלְמוֹת הָרַעְמִים עַל סֶדֶן מִתְפוֹרְרִים.
וּלְנִגְהָ לְהִבָּה וְלִנְקָמָה מְשׁוֹרְרִים
וְפֹשֵׁ הַפִּיף. כּוֹרְמָה הַחֲנִית. —
הִיא שִׁירַת הָאִישׁ עַל אֲדָמוֹת.

השירה הזאת, שירת משרניחובסקי, שירת היפי, החשק, התאוה המוערת, שירת הכח, הזרוע, הנקטה, שירת הסיף הלומש והחנית המורטה — היא שירה נהדרה ונאדרה, אבל איננה עברית ברוחה. עם ישראל גם בשחרות ילדותו לא היה סמעיצי הכח והגבורה בשהם לעצמם (אן אונד פִיר זיך). הירקוליסים ואכיליעסים היו גם לישראל, הוא כבדם, אך לא העריצים, לא קדשם. שכשון, יפתח, אהוד, גדעון, יואב, אבנר — כל אלה הניררים אנשי השם אמנם נחלו כבוד בעמם, אבל רק כבוד גבורים ולא כבוד קרושי עליון. אין לנו גם אנדות ושירים כעריצי פעולותיהם. ומי ישא על שפתיו שמות שלשים הנבורים אשר לדוד? גם דוד זה מלך ישראל — חי וקים בזכרון עמנו יותר כנעים וזמירות ישראל" וכמנצח בנגינות, מ.כמנצח על עדה קרב. רק גבורי הרוח, כמשה, אליהו, אלישע ודניאל, רק הם המה גבורי שירת ישראל, אנדותיו וספורי נפלאותיו. לא בחיל ולא בכח כי אם ברוח" — זה הוא החום השני העובר בשירת ישראל המקורית, שירת הנביאים. והשירה הזאת היא לאומית בכל טובן המלה, נובעת ממקור ישראל: מאמונתו, השקפתו ונמיותו המבעיות, ומטבעו בכר המיד עם ישראל את הרוח על הגו, היושר על האגרוף, המוסר והטוב על חמדות ארץ ותאוות בשרים. ואת הכח והגבורה כבד רק אז, בהיות להם הכלית מוסרית. אולי זהו חסרונו של עמנו, אילי תכונתו זאת היתה הסבת לענותו הנוראה בתבל — אבל עם ישראל לא היה יכול להיות יגני (לוא גם התאמץ לזה בכל כחו) ושירת ישראל לא יכלה גם היא להיות שירה יונית.

ושירת משרניחובסקי היא שירה-יונית, ומשרניחובסקי יוני גמור טכף רגלו עד שרשי שערות ראשו. כל אשר ראינו בספר הזה (כי רק עליו אני דן פה) כשאפיה המשורר טעמו ורוחו — המה שאיפותיהם, טעמם ורוחם של היונים, כל כמפמיותו החמה היא לארץ יון העתיקה, זו עריסת הנפשות היפות אף האדירות, זו ארץ הפלאות שבה:

— תהלכנה אֱלִילוֹת עֲדִינוֹת וְנָאוֹת,
 עוֹמְדוֹת בְּיָפֶן לְנֶצַח. בְּאֵיב עוֹלָמִים תִּפְרַחְנָה,
 חוֹמְדוֹת וּמַחֲבֹבֹת חַיִּים בְּסַעְרוֹת הַחֶשֶׁק וְעֲדָנוֹ
 מוֹרָא הַיָּפִי שֶׁל שֵׁשׁ עַל פְּנֵיהֶן וּבְלֶכֶן אִשׁ תּוֹקֵד.
 וְאַתָּן אֱלִילִים עֲנָקִים, הַמְשַׁל וְפֹחַד עֲפָהֶם,
 כַּח וּגְבוּרָה לְהִפָּה, וּבְרִזָּל עֲשׂוֹת שְׂרִירִימוֹ;
 קְרוֹבִים לְאָדָם וְלִלְבָבוֹ, וְחַפְצִים בְּאֲשָׁרוֹ וְגִילוֹ.
 וְאַנְשֵׁי הָאָרֶץ עֲלִיזִים וְנָאוִים. וְכַח בְּמַתְנֶם,
 חֲקֻמָּה וּגְבוּרָה בָּם נִשְׁקוּ, וְנִדְמוּ לְאֵלִים גַּם הַמָּה
 דוֹר תְּאֻנֹת נִפְשׁוֹ יוֹדֵעַ, וּבְסַעְרוֹת חֶשֶׁקוֹ לֹא יבוֹשׁ.
 יִגְבַּר לְאַהֲבָה יוֹקֵדָה וַיֵּאֱמֶן לְנִקְמָה בְּמִשְׁנֵאוֹ.

בשורות הפנינים האחרות האלו צייר לנו המשורר במכחול ציר אטן את כל העו
 היפי בתכונת עם יון ואת כל הכבוד והחבה, שיהנה להם, אבל עוד יותר בולטת סמפטי
 יתו זו בשירו „לנכח פסל אפולו“:

בְּאֵתִי עֲדִיקָה, אֵל נִשְׁכַּח מֵעוֹלָם דוֹר אֵל־בְּאָרֶץ, דוֹר שֶׁכּוֹר הַחַיִּים

אֵל דוֹר־אֲדִירִים וְנִפְלִים בְּאָרֶץ אֵל נֶעַר, נְאֻדָּר, רַעְנָן, כְּלִיל־יָפִי
 פּוֹבֵשׁ בְּזוֹרְעוֹ גַּם גְּבוּל שׁוֹכְנֵי רָמִים חוֹלֵשׁ עַל שְׁמֶשׁ וּמִסְתַּרֵי הַחַיִּים
 לְמוֹיֵשֶׁב גְּבוּרִים בְּבָגְיוֹ, בַּעֲטָרֹת בְּעֶרְפְּלֵי הַשִּׁירָה וּבְגִנְזֵי גִנְיָה,
 עֲלֵי הַדְּפָנָה עַל מִצְחָם הַגָּאָה כְּיִם הַנְּגוּנִים, כְּמֵאֲלִיפִים גְּלִימוֹ
 רוֹדֵה בְּאֱלִילָיו וְנִדְמָה לְהַמָּה אֵל גִּיל הַחַיִּים בְּכָל עֲשָׂרָם וַהֲדָרָם,
 תִּקְפָּם וְצַפּוֹנֵי מִשְׁבִּיּוֹת־גִּנְיָהֶם.

אפולו, הוא סמל היפי, השירה, העו חשק החיים, סמל נפש עם יון, ובעמוד
 המשורר על ברכיו לפני האליל הזה, יעלה במחשבתו כל הנגוד הרב שבין חי עם יון וחי
 עם ישראל, הנגוד הבא, לדעתו, רק לסבות שנויי דהיהם של העמים האלה. שם הוא
 רואה חי עו ואמץ ופה נסיסה לדורות. וכאשר געלה נפש המשורר השוקקת לחיים טלאים,
 בהנסיסה הארוכה והנוראה הזאת, גסיסת עמו, שכר את אויקי נפשו, וישב לאפולו
 באסת ובלב שלם; והגנו רואים אותו כורע ומשהתוה, מודה זמתודה לפניו:

בְּאֵתִי עֲדִיקָה, הָאֵם הַכְּרָתְנִי ? שְׁחָקִים וְרַחֲבֵי הַעֲרָבוֹת הֵן קְצָרוֹ
 הַגְּנִי הַיְהוּדִי : רֵיב לָנוּ לְעוֹלָמִים !

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2014-02-16 01:29 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uc1.b3084995
 Public Domain in the United States; Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

ואחרי בנתיב יתע אדם בן־תמותה . —
הנני הראשון לשכים אליך
ביום נקעה נפשי בגסיסה לדורות.
במועד בו אשבור אזיקי הנפש.
נפשי החיה, הדבקה בארץ.

מהשתרע בפריץ, המפריד
תורת אבותי מדת מעריציך
— — — — —
עינך הרואה בי! יען הרחקתי
לכת מפל אשר היו לפני

על התלהבותו של המשורר להיפי. העז והרוממות של עם יון אין להתפלא: חיי הזנים ופעולותיהם בכל ענפי השירה, החרשת והחכמה — קסם בידם למשוך אחריהם כל נפש יפה, כל לב מרגיש. אבל דבר אחד שכח המשורר מרוב התפעלויותו, שהוא עומד לפני אליל של עם מת, ובני עמו, עם אלהי ישראל, הרבקים באלהים חיים, — חיים המה עד היום הזה. המשורר יראה את עם ישראל כגוי חולה השוכב „כבית הכואבים” ואת חייו — כגסיסה עולמית, „גסיסה לדורות”. גסיסה לדורות — הוא פתגם הולם (איין שלאנווארט) אבל נבוב וריק. הוא — „בזב פויטי”, מפני שגסיסה לדורות איננה במציאות, גם גסיסה ארוכה יותר מדי היא אות נאמן על רבוי מיצי החיים ועז כחו של החולה להאבק עם מר המות. והנה אנו רואים שעם יון, בכל כחו וגבורתו, בחליו את חליו (חלי הנפש, — השחתת המדות והמוסר) גוע ויאסף, בלה כמוץ, ועם ישראל זה החולה והגוסס, חי וקיים! עם ישראל גוסס שלשת אלפי שנה — ושלשת אלפי שנה הוא חי ולוחם, לוחם בעז, בשום נפש בכף, על קיומו וקיום דעותיו ואידיאליו, לוחם עם עמים רבים ועריצים, עם רבבות חילות ולגיונות החמושים כל כלי זינם של הארץ והתפתה — והוא גוסס! אלפי שנים הוא גוסס — ובאלפי השנים האלה נביאים ומחוקקים מחלצו יצאו, שיורעו אור ותורה לכל הנויים תחת כל השמים, ענקים הוא מוליד. ענקי הרוח, החכמה, השירה, והומרה. לוקח הוא חבל נמרץ בכל הנוגע לישוב העולם, להתפתחות הספרות, המסחר, החרשת, לתקן אופני הכלכלה והמדינה — והוא גוסס! על ערש דוי של הגוסס קוראים רק „מעבר יבק”, מניחים נוצה על נחיריו ומככים ליציאת נשמתו, אבל לא יריבו אתו; עם הגוסס לא ישורו אלים אדירים, לא יאבקו ענקים, לא לחמו גייים עצומים, להותו לא יחוקקו חקקי און. נגדו לא יתחברו לאגדות, לא יתאספו לאספות, לא ימיפו במקהלות, בשער עלי קרת, אדותו לא ידברו בשצף קצף, לא יחגרו חמות בפרלמנטים וסינטים... ואם כל אלה באנו, אות נאמן הוא כי איננו גוססים, כי כל סביבתנו רואה בנו אותות חיים כבירים. אבל גם בלעדה ידענו כי חיים אנחנו ושואפים לחיים. חיינו אמנם מרים ורעים — בעוונותינו וביותר בעונות זולתנו — חיינו מלאים שפלות, דלות, חלי ועבדות. אבל בכל המרגדיה הגדולה והנוראה הזאת, — המכונה „היסטורית־ישראל”. יש אולי הרבה יותר אותות חיים ומופתי השירה מכארץ ממשלת אפולו.

הגסיסה הזאת באה אל ישראל. לדעת המשורר, לא באשמת אלהיו, כי אם בחמאת מוריו ומאשריו, טורדי האור והחיים. אל אלהי ישראל, האל המוציאו ממצרים, אל דור המדבר וכבוש הארץ — היה אל הארץ ומחמדיה, אל נקמות ונבור מלחמה, עד שבאו ההווים והסופרים וישודו ממנו, כביכול, כחו וגבורתו והדר גאונו, אסרוהו ברצועות של הפלין, וישכיבוהו באיזה קרן זוית, בדי אמות של הלכה, אחרי התנור בבית־המדיר! הלא בה דבריו כאש לאפולו:

בְּאֵתֵי עֲדִיךָ, מִנּוֹל פְּסָלֶךָ אֶקְוֶהָ.
 סִמְלֶךָ — סִמְלֵי הַמָּאוֹר בְּחַיִּים;
 אֶקְוֶה, אֶכְרַעָה לְטוֹב וְלַנְּעֻלָּה,
 לְאִשֶּׁר הוּא נִשְׂא בְּמֵלֶא כָּל הָעוֹלָם,
 לְאִשֶּׁר הוּא נִהְדָּר בְּמֵלֶא כָּל הַבְּרִיאָה.
 לְאִשֶּׁר יֵשׁ מְרוֹמָם בְּסוֹד סוֹדוֹת הַיְצִירָה,
 אֶכְרַע לַחַיִּים, לַגְּבוּרָה וְלִיָּפִי,
 אֶכְרַע לְכָל שְׂכִיּוֹת הַחֲמֻדָּה, שֶׁשָּׁדְדוּ
 פְּגִרֵי אַנְשִׁים וְרִקְבֵי-זֶרַע-אָדָם,
 מוֹרְדֵי בְּחַיִּים, מִיַּד צוּרֵי שְׂדֵי,
 אֶל-אֱלֹהֵי-מִדְּבָרֵי-הַפֶּלִי.
 אֶל-אֱלֹהֵי-כּוֹבְשֵׁי-כְנָעַן בְּסוֹפָה, —
 נִיאֶסְרוּהוּ בְּרָצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין... —

במלים פשוטות: עַא חִי, רענן. עז וגבור היה עם ישראל בתקופה הראשונה לתולדותיו, בתקופה ההינדואית שלו, בתקופת השופטים ומלכיו הראשונים, עד שבאה הגבואה ותחליש את כחו, הביאה מורך בלבו, ורפיון בעצמותיו, סמממה בו רנשי היפי, ההוד והחשק לחיים עוברים, והיא היא החיבת בנסיסתו. אבל שאול אשאל את המשורר: מה היה גורל העמים האחרים שלא קמו להם נביאים? האם האריכו ימים יותר מבני ישראל? איה המה כל העמים האדירים שהיו לפני שבת ישראל על אדמתם וכימי מלכי יהודה וישראל — העמים האדירים, שכחם וגבורתם מלא עולם: מצרים, אשור, בבל, פרס ומדי? ומה היה גורל יון ורומא, אלה העמים אשר לפניהם יכרע משוררנו ברך? האם לא ספו תמו מן בלדות ביהר עם אליליהם — אלי הגבורה והיפי? ומה השאיר לדורות עם ישראל, לוא נכרת מן הארץ בהתקופה ההיא או שלאחריה, למשל, בימי ירבעם או בימי מלכות בית עמרי — במרם קמו בישראל נביאים כעמים, הושע, מיכה וישעיהו? האם לא כלה אז בתהו מבלי השאיר לו גם שם וזכר בתולדות האדם, כמו שנכחדו מן הארץ בלי שאריות יתר שכניו: ארם, עמון, כואב, אדום ופלשתים? להפך, רק הנביאים, הם המה שעשו את ישראל לנוי עולם, גוי מצוין ומסים באופי מיוחד, הם המה שהפיהו בו עז ועצמה ושאפה לחיות ולהתקיים, מפני שהמה שוו להחיים ערך מוסרי, תכן נעלה ויעוד רם ונשא. הלא אפרים, או מלכות עשרת השבטים, שהנבואה לא הכתה שרש בלבם, לא עמדו לפני צריהם, וכאשר שבום שוביהם — נתכוללו בעמי ארצות גלותם, בעוד אשר מלכות יהודה, הדלה מאפרים גם במספר, גם בעשר, גם בגבורה, נתקימה עוד כמאתים שנה. גם שיבת יהודה מבבל, היתה הודות לנביאי ישראל: יחזקאל. ישעיהו השני והלמידים, שחבבו על עמם את תורתו וארץ מולדתו וכהפיהם בו רוח תקוה לישועתו ואמון לאידיאליו הרמים, המעמידים את עצמיותו ויחודו בין כל עמי התבל. המה, הנביאים, לא רק לא הרפו את רוח העם, אבל החיו בזמן הגלות את עצמותיו היבשות והפוזרות לכל רוח. העירו ויעוררו את הנוסס ולא נתנוהו לסות. רק אידיאלי הנביאים הקיטו לנו אנשים פטריוטים, גבורי עולם, כ„החשמנאים“, „הקנאים“ ו„אריות בר כוכבא“. והאידיאליים ההם — הם שעמדו לנו להחיותנו כהיום הזה, זה אלפי שנו, בתנאים כאלה, שלא ידעום משפחה אהת אחרת תחת כל השמים, ועוד הפעם רק האידיאליים האלה עשו אותנו לעם היסטורי, לעם שהביא לאוצר האנושיות המרגלית היותר יקרה — את המאור שבחיים, את תורת המוסר, הצדק והאהבה לכל הגברא בצלם. „אין דנין את הפנצח“, אמרה פעם אחת יעקאמערינה הגדולה. „וביחוד את הפנצח בנגינות“, אוסיף על דכריה. אין דנין ואין מתוכחין עם המשורר.

ששירותיו הנה פרי הרהורי לבו ורשמי רגשותיו הרגעיים, ולא תוצאות מיוסדות-על החקירה ושקול הדעת. ובכל אופן אי אפשר להוכיח מעלת הנבואה הישראלית לאנשים מכה „משגי הערכין“, הכופרים במציאות הטוב והרע המוחלף. גם לא להגן על תורה הנביאים באחי פה, המה אינם נוקקים להגנת מי שיהיה. אבל סחובת המבקר לברר לעצמו ולקוראיו, זולת טעם המשורר, גם הלך-רוחו, דעותיו, שאיפותיו והשקפותיו. וכדבר הזה נמצא חמר רב בשיריו, וביחוד בשירו „סחזיונות נביא השקר“ — שיר נאדר בסגנונו ומלא תהפוכות בהיבנו.

וְלִנְבִיאִים כֹּה אָמַר אֱלֹהִים אֱלֹהֵי: (??)
אֲמַרְתֶּם: נִבְּאֵנוּ לְאֵמֶת —
וְהָיָה הַזֶּרַע זֶרְעֵתְם לֶסֶם.
וְאָבַל אֶת עֵפִי עַד תָּמָס.

וְכִבְּחֵרִית הַיָּמִים זֶה יִהְיֶה הַדֹּר.
תִּקֶּם לָכֶם, בְּשִׁמְכֶם מִתִּימָר:
כָּל נֶפֶשׁ שִׁפְלָה, וְלֵב אֲרֻנְבֶת — הַלֵּב,
שְׂבִיב הַתְּקִנָּה בּוֹ הוֹלֵךְ וְגוֹמֵר.

וְיָמִים עוֹד נִצְפְּנוּ בְּעֶרְפְּלֵי הָעֵת
וְאֲמָרָה פֶת־עֵמֶק תּוֹלַעֵת:
שִׁפָּר עָלַי חֶלְקִי וּמִנֵּת כְּלָב־חַי;
בְּשִׁפְלוֹתָהּ כִּי אֵינָה יוֹדַעֵת.

וְעוֹד זֹאת אֲנִי עֹשֶׂה — נָאִם אֲדַנִּי — (נש)
וְשִׁפְכֵתִי מְרוֹחֲכֶם אֲתֶם
עַל רַחֲבֵי הָאָרֶץ עַד אֵי הַיָּם,
עַל אָדָם וְגוֹי לֹא יִדְעֵתֶם.

תִּגְדַּל וְנִשְׂא שֵׁם אֱלֹהִים
וְנִכְנַע גְּאוֹן־מַלְכִים לְפָנָי,
בְּשִׁמּוֹ תִקְבֹּר חַיִּים אֶת בְּתוּהָ הָאֵם
וְאָב שְׁחַת רַחֲמָיו מִקְנָיו.

וְקָמוּ מִקְרָבוֹ מְרַחֲבֵי־הַדָּת
לְהוֹסִיף עוֹד פָּרִץ עַל פָּרִץ,
וְנוֹשְׂאֵי תוֹרַתְכֶם — כִּי חֶלֶק הָעַם —
יִתְנַשְׂאוּ עַל עֵפִי־הָאָרֶץ.

וּכְיֹזֵם יַעֲמֹד עַל נַפְשׁוֹ, וְהַצָּר
כִּי יִפְרֹשׂ אֶת יָדוֹ נוֹרְאָה,
הַנְּשַׁבְּעִים בְּשִׁמְכֶם יִהְרָסוּ הָעִיר,
יִדְרֹגוּ יְמֵי מוֹ הַרְעָה.

וְעַקֵּב הָעֵרִיבְאֵכֶם אֶת שֵׁם אֲדֹנָי .
 וְאֵת פְּעֻלֵי-אֵל לֹא רֵאִיתֶם .
 וְהָיָה מְשׁוֹשְׁכֵם הַמֶּתֶת וְהַבּוֹד ,
 וְתַחִיִּים וְהָאוֹר לֹא אָבִיתֶם , —

וְהִיָּתָה יַד אָדָם בְּאָדָם לְרַע ,
 וְנִקְשָׁה סִבְרָא לְבִי-גֵבֶר
 מִתְעַבֶּת פְּעָלוֹ יִתְּוֹר הַיָּל
 וַיִּזְדַּעַע שׁוֹכֵן הַקֶּבֶר . וְכִי

היהדות היא בעיני משוררנו, כמו בעיני היינריך חינע, לא אמונה—
 אך אסון. וכל האסון בא, לא רק לעם ישראל אך לכל בני האדם, עיי הנביאים; הפה
 אחראים בעיניו לא רק על דעותיהם ותורותיהם, כיא גם על כל הדעות, הגדרים והגורות
 של כל הסופרים והמחוקקים שעמדו בישראל במשך אלפי שנה, מימי החסידים
 הראשונים עד החסידים האחרונים, מימי הפרושים הקדמונים עד המפרשים
 והפוסקים האחרונים שבאחרונים; על כל השיטות והתורות שצצו בישראל ובעמים, גם
 המתנגדות ביסודן לתורת הנביאים. כל תלאית ישראל, גלותו המרה, שפלותו תעניו, כל
 ענויי שאיל, השנאה והמצוקה שנשאו בני עמנו מאת כהני הכנסייה הקתולית, גם כל צלמי
 בלהות של האינקוויזיציה — את כלם ישים על שכם הנביאים האומללים, שהטיפו לחכמה
 ידעת, לצדק ואהבה, חסד ורחמים! ישנן בהשירה הזאת גם איוו אמיתיות מרות מחיי
 עמנו; אבל השקר לא היה מסוכן, לוא לא ערכו בו איוו מדה של אמת. כמה ערבוב
 פרשיות, תחומין ושטות בהשקפותיו אלה! כמה העלם עינים מכל הסבות ההיסטוריות
 וההשפעות החיצוניות, שפעלו על רוח עמנו לרעה במשך אלפי שנות פזוריו בין כל העמים
 תחת השמים! אין להפלא אם במצבו הנורא הזה, באלפי שנות מלמוליו מארץ לארץ ומעם
 לעם, במלחמתו הכבדה על קיומו נשחת תארו, נחלש כחו, נפחתו תכונותיו ומדותיו,
 אם באו בו סרף-לב, הכנעה ושפלות. אבל יש להתפלא על הכחות הגופניים
 והמוסריים שנשארו בו, יש להשתומם על השארו בכלל בחיים! חיותו וקיומו במצבו זה,
 שאין דומה לו מיום ברוא ה' אדם עלי ארץ, זהו בעצמו אחת
 החדרות הגדולות שבהיסטוריה! וכטח גם לא נפש שפלה ולב ארנבת" להעם,
 שהיה לו העז והכח הרוחני להתגבר על כל המצוקות והפגעים שבעולם, לחיות על אף
 כל סלאכי החבלה שעמדו לימינו ולשמאלו לאלפים ולרבבות, לחיות ולהרגיש כל יפי, רם
 ונשגב, לחיות ולפעול בכל מקצעות התורה, החכמה והחרשת. לא נפש שפלה ולב
 ארנבת" היו לא לבד לה"חשמונאים", ה"קנאים" ו"אריות בר כוכבאי" אבל גם לכל אלה
 הקדושים, חסירי עליון שנהרגו, נשחמו ונחנקו על קרוש שם אלהים, עם ודתם בימי
 הבינים וגם לכל הגולים הנורדים בעת האחרונה, הסובלים רעב, עני ומלמול עם נשותיהם
 ומפיהם, סובלים על אמונתם ועל כל הקרוש להם. גבורות כבירות רוח, שאין כמוהן,
 היו נשי ישראל בימי מסעי הצלב, ששחמו בידיהן את ילדי מפוחיהן ואח"כ המיתו את
 עצמן בלי נפול בידי הפראים, והעלמות העדינות באספמיה. שהלכו בעז ואמץ ל"האוישו"
 דיפי" (מוקדי אש) בשוררן שירי תהלים. מה לעשות? ולנו תכונה מיוחדת, תורה מיוחדת—
 וגם גבורה מיוחדת! והגבורה הזאת, שנראה בטובי עמנו בחייהם ובמיתתם, היא היא
 הגבורה שנחלו מנביאיהם. יבא יום — ואם יאחר בוא יבוא, — ולא גבורות הוואנדרלים
 במלחמת רצח ואכרן לשלול שלל ולבוז; לא מלחמת השנים על נשיקת איוח
 יפהמיה תנחיל כבוד ועז, רק גבורה זו של ישראל, מורשת הנביאים. מי שלא יאמין בביאה
 הימים הטובים האלה — לא יאמין בכלל בהתקדמות והשתלמות האדם.

„כשרונו — גרזן“, אמר המבקר ביעלינסקי על המשורר ניעקראסאָוו. גם כשרון משרניחובסקי הוא גרזן. וחבל, שבעת שניעקראסאוו הניף גרוזנו רק על הקוצים והברקנים שבכרם עמו, יניף משוררנו את גרוזנו לחצוב בארזי הלבנון. לפוצי את העמודים, שביט ישראל נכון עליהם!

כבר הנדתי שבקבוצת שירי משרניחובסקי האחרונה לא נראו עקבות דמעות העשוקים והעלובים ורשמי רגשותיו לצערו הגדול של העולם (אולי משפטי זה עז ונמתר בינתר, אולי אין עוד לשפוט בהחלט על הכונת המשורר הצעיר מקבוצה אחת משיריו —) אבל יותר נכבד לנו לדעת את יחוסו של המשורר לעמו, לצערו הנורא של ישראל (יודעני שמערץ). והדבר הזה יותר נקל לנו לברר, מפני שהמשורר, כאשר ראה הקורא במשלים שהבאתי, שם לבו בפעם בפעם למצב עמו. הוא אמנם איננו מתאונן ומקונן על צרותינו בהוה, איננו עורך מחאה על צוררנו מנדינו. איננו מביע לנו לא רגשי כבוד ולא רגשי אהבה ורחמים; להפך, הוא גוער באחיו בני עמו בגניפה, כמו בוז יבוס על שפלותם, הכנעתם, ענים ומרודם; הוא מחרף ומגדף מערכות בני דורו כ„עם שפל ולא-עז“, מביט עליהם כעל „רקב פגרי אדם“. תולעות נרמסות, כעל. עדת ננסים נמכזים המקטירים לאלהים מרעימיס; כן — רגשי כבוד והדר לא ירחש לעמו (ובמה באמת יוכל להתפאר בעמו, אחרי במל: בעפרא דארעא את פעולות גאוניו: נביאיו, מחוקקיו וסופריו?) אבל כל הנערות והניזופה האלו, כל האף והחרון אשר ישפוך על אחיו הנכאים והנעלבים וכל ההלתו והערצתו את גבורי עמנו בימי קדם, לוחמי מלחמותיו ונוקמי נקמותיו — כל זה יראה לנו בעליל, שמשוררנו זה אע"פ שהתענן — יהודי הוא ולב יהודי לו, לראות ולחוש את עלבון עמו. שאיפתו ומנמתו — לראות את עמו כעם חפשי, כעם בריא החי על אדמתו חיים טבעיים ובריאים, חיי ארץ. לבני הדור הזה, המגואלים בחלאת הגלות, לא ייחל; הוא צופה למרחוק ומקוה לדור אחרון, שישליך מעצמו את העבותות והאיזקים, ששמו על ישראל מוריו הסתעים והסדרי חיים, ימלא עז וכח „לשור עם אל ולקחת ממנו בחזקת היר את ברכתו“, ואז תהי גאולתו, וכן הוא קורא לבר-בוכבא:

פִּי יִתֵּם הַדּוֹר, דוֹר הַמְּדַבֵּר,	מִפְּרוֹת שְׂוֹא וּמְדוּחֵי הַמַּתְעִים
וְאַחֲרוֹן מִמֶּנּוּ, הַנִּשְׁפָּע לְעַל	וַיִּפְעָה לָּהּ — יִפְעַת שְׂדֵמוֹת הַבֵּר —
בְּאִזְיָקִים עֲצֵמוֹתָיו תִּרְקַבְנָה;	לֵךְ יַחְרֵד, לֵךְ יִגִּיל בְּרַעְדָּה
וּבְאַחֲרֵית הַיָּמִים, פִּי יָקוּם הָעָם,	לֵב כָּל מַעֲרִיצִיךָ, הַגְּדִיכִים בְּעָם
עִם נִקְהָה מִחֲלֵאת־הַגְּלוּת,	בְּנֵי חוֹרִים עַל אֲדַמַּת מִטָּעָם.
שְׁעֵינּוּ לֹא כִּתְתָה עוֹד מֵאֲבָק —	

וכשישאלו לגולה ציון: מה נשאר לנו ביהודה" יענה ויאמר:

כָּל מַעֲרוֹת הַהָרִים — לְגִבּוֹר בְּעַפְיּוֹ	לְהַרְטִיב וּלְהַשְׁקוֹת בְּחֶלְבּוֹ וּבְדַמְיּוֹ
וּנְקִינֵי הַסְּלָעִים לְשׂוֹאֵף נִקְמָה	אֶת עַמְּךָ הַשָּׂרוֹן וְנֵאוֹת הָאֲדָמָה
וּמְרוֹמֵי הַשָּׂדֶה, שְׂדוֹת מְכוֹרְתֵי	בַּיּוֹם יָשׁוּב עִמּוֹ וְנֵאֵל נִחַלְתּוֹ.

חיי עמנו בעבודתו ושפלותו מעוררים בלב המשורר לא חטלה ולא רחמים, אך

חרון וכעס, בזה ובעל, והוא דורש ממנו לחיות או למות; או לרכוש לעצמו בכח ידיו חיי כבוד, חיי עם חפשי על אדמתו, או — לצוות לביתו ולהחנק. המשורר מחכה לגבור חדש: ל"מכבי חדש" או ל"ברכוכבא חדש", שיעלה בחומה, ויעמד בראש צבאות חילו למחוז ראשי פרעות אויביו, לנקום נקמת עמו ולנאול את נחלתו מידי זרים בכח גדול, ביד חזקה ובזרוע נטויה, בסער וסופה, בהרב ובאש — ביום מלחמה לחיים ולמות.

היש תקוה, — היש צל של תקוה, שהיהודים הפזורים לכל רוח בארבע כנפות הארץ יוכלו באיזה עת מן העתים להקבץ יחדו ולאסור מלחמה על ישמעאל? זו היא שאלה אחרת, אבל שאלות כאלו אינן מניאות את המשורר לשאוף, ליחל, ולקוות... המשורר בכח דמינו וכעז רגשותיו — הוא במדה ידועה "מקובלי", וכמהו יאמין באותות ובמופתים, בנסים ונפלאות, היתאים סגדר המורגל ומגבולי המבע...

רק זאת נפלאה דעת ממני: מה ל"הנימשיאנים" ולארץ ישראל? גבורי האומה הראשונים לחמו לא לכד על הארץ ועל פרי הארץ, אבל בעיקרם על קדושת הארץ. החסידים שלחמו תחת דגלו של יהודה המכבי והלמידי עקיבא בן יוסף — תחת דגל ברכוכבא, לחמו על ארצם של דוד ושלמה, ישעיהו וירמיהו. להם היתה ארץ ישראל כלי מחזיק לא לכד ברכות ארץ אבל גם סגד שמים; כלם ידעו, שרק במקום לדתה תוכל אומתם להחזיק קיומה החסרי והמוסרי, הוכל לחיות ברוחה, לפתח כשרונותיה ולמלא יעודה, המה לחמו על לאומיותם — לאומיות גוי קדוש, גוי שנביאים מחלציו יצאו. אבל אלה השוללים מארצם ואומתם את גאון הפארתם, את רוח קדשם — על מה ילחמו, על מה ישימו נפשם בכף? "לאומיות, לאומיות!" אבל איזה ערך יש לעם ישראל בלא אידיאלי נביאיו וסופריו? — בלא תורהו — תורת הצדק, האהבה והמוסר — עם ישראל הקטן והדל, לפחות, לא טוב מיתר העמים, כאשר אמר כבר עמוס הנביא: "הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל, — הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתים מכפתור וארם". — זולת זאת, אם כל "הערכין" כבר נשתנו — מדוע לא ישונה היום או מחר גם ערך הלאומיות? מטיפים כאלה יוכלו להביא את עמנו לידי יאוש גמור. המה בוררים לנו מיתה מנוערה — מיתה ההתבוללות המוחלטת.

אברהם יעקב פאפירנא.

